

רעיא מהימנא

ביאורים בענינם של
רועי ומנהיגי ישראל

רעיא מהימנא

כח

ועל פי זה יש לבאר תוכן הפסוק "ואתה תצווה את בני ישראל" בדרך פנימי:
כאשר גילה משה רבינו בישראל את כח נשמתם, הנה בנוסף לזה שהתחזקו באמונתם,
פעל גם "תצווה את בני ישראל" – "ציווי" מלשון "צוותא וחיבור" (ראה תורה אור פרשתנו פב,
א, ובכ"מ). והיינו, שע"י גילוי נשמתם, פעל שיהיו כל ישראל "בצוותא וחיבור", מחוברים
ומאוחדים באחדות גמורה.

(נ"פ 'סד"מ מלוקט על חדשי השנה/ חלק ג, עמ' לד)

מי אוהב את קרח ועדתו?

נאמר בגמרא (מנחות סה, סע"א) "משה רבינו אוהב ישראל היה". ואמרו חז"ל (דברים רבה
פ"א, ד) "יוכיחן משה שאוהבן".

והנה בנוגע למחלוקת קורח ועדתו כתוב שאף לאחר שכבר נגזרה גזירה על קורח ועדתו,
ויתירה מזו, הקב"ה ציווה "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם" מ"מ "ויקם משה וילך
אל דתן ואבירם", ופירש רש"י "כסבור שישאו לו פנים ולא עשו".

ומזה רואים עד היכן הוא כוחו של "אוהב ישראל":

אף שכבר נגזרה גזירה על קורח ועדתו, ויתירה מזו, הקב"ה ציווה "העלו מסביב למשכן
קרח דתן ואבירם" (טז, כג), עדיין חיפש אוהבן של ישראל עצה לפעול על דתן ואבירם
שיתחרטו, וינצלו "מרדת חיים שאולה".

ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה:

ומה אנשים אלו שמרדו בהקב"ה ר"ל, וכבר נגזרה עליהם גזירה, השתדל משה בקירובן,
על אחת כמה וכמה בדורנו שרובם של בני ישראל שאינם עוסקים בתורה ובמצוות הרי זה
רק מעם-הארצות, והרי הם "כתינוק שנשבה לבין העכו"ם", שמוטל חוב קדוש על כל אחד
להשתדל בכל מיני התחממות ותחבולות, להציל את ישראל, ולקרבן לאבינו שבשמים.

(נ"פ לקופי שיחות הכ"ה עמ' 102 ואילך)

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פ' קורח, ג' תמוז, הוא יומא דהלילא רבא דרבינו הגדול, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, קונטרס 'רעיא מהימנא', והוא אוצר בלום בביאור מהותם של רועי ישראל שבכל הדורות מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת רבינו הגדול זי"ע.

הקונטרס מופיע במסגרת הקובץ השבועי "לקראת שבת" – עיונים בפרשת השבוע.

◇ ◇ ◇

בכל דור ודור, מימות אדם הראשון (אשר הוא מ"שבעה רועים" (מיכה ה, ד. סוכה נב, ב)), משה רבינו, דוד המלך, דרך התנאים והאמוראים עד דורותנו אלה, קמו לישראל צדיקים קדושים וטהורים, אשר בנוסף לגודל צדקתם, קדושתם ועבודתם בינם לבין קונם, מקדישים את עצמם לרעות את ישראל, ולהנהיגם בדרך העולה בית א-ל.

אצל רועי ישראל מצינו הנהגה נפלאה, אשר עיסוקם ברעיית צאן מרעיתם וסיפוק צרכיהם הגשמיים והרוחניים קודמת אצלם לתועלתם האישית, ולמרות גודל עבודתם בתורה ועבודה, מ"מ מקדישים עצמם לטובת עם ישראל.

בקונטרס זה, מובאים ביאורים בהנהגה זו של רועי ישראל, הקשר והשייכות שיש להם עם צאן מרעיתם, וביאורי התוארים השונים שמצינו בספרים לצדיקים אלו.

הקובץ נחלק לשני מדורים:

וַיְרַעַם קְתָם קָבָו – ובו יבואו ביאורים במהותם של רועי ישראל, והקשר שלהם לבני דורם.

אִישׁ עַל הָעֵדָה – ובו יבואו ביאורים בתוארי מנהיגי ישראל השונים ומשמעותם.

◇ ◇ ◇

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי ביין. ועל כן, מוטב לעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על אתר).

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "והקיצו ורננו שוכני עפר" ו"משה ואהרן עמהם" עם שאר צדיקי וחסדי עולם, ונוכח לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

איש על העדה

כו

ומה ייפלא איפה שנקראת מצוה זו על שמו של משה, שהוא הנותן כח ועוז לבני ישראל בקיום מצוות פרה אדומה, בשעה אשר משה עצמו לא הייתה לו שייכות לעבודת ה"חוקה" – קיום המצווה בלא ידיעת טעמה.

שהלא אמר לו הקב"ה למשה (במדב"ר חוקת יט, ו) "לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחר חוקה", והיינו שמשה זכה להבין ולהשיג טעם מצות פרה, ואם הוא עצמו אינו שייך לעבודת ה"חוקה", הכיצד יכולים ישראל לשאוב הימנו כח לקיום החוקים בקבלת עול מלכות?

וביאור העניין נעוץ הוא בקשר העצמי והמיוחד שבין רועה ישראל לצאן מרעיתו, ד"משה הוא ישראל וישראל הם משה" (פרש"י לבמדבר כא, כא), הנשיא קשור בקשר עצמי עם צאן מרעיתו, עד שכשחסרים הם דבר מה, הנה מרגיש הוא את הצער כאילו היה החיסרון אצלו. ויתר על כן, לא רק שהצער שלו על שחסר לישראל הוא צער גדול ביותר, כאילו שהוא עצמו הי' החסר, אלא מכיוון שמשה וישראל הם דבר אחד ממש, הרי מה שחסר לישראל חסר גם לו.

וגם במצוות פרה אדומה, אף שנתגלה למשה טעמה, והוא מקיימה מתוך הבנה והשגה, הרי כיוון שאצל צאן מרעיתו מצווה זו היא בגדר "חוקה", הרי היא "חוקה" גם אצל משה רבינו – ויכול הוא ליתן כח ועוז בעבודת בני ישראל המקיימים את המצוות בלא טעם ובקבלת עול למצווה המצוות.

(עי' תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט ח"ד ע' כב ואילך)

◇ ◇ ◇

'מפרנס' האמונה ו'מחבר' ישראל

כתוב בזוהר הקדוש (ח"ג רכה, ב): "ההיא אמונה דלעילא יתזן ויתפרנס מני' על ידך [ע"י משה]". והיינו שמשה רבינו "זן ופרנס" את ישראל בעניין האמונה.

ומבואר בזה, שזה שכל ישראל מאמינים בה' באמונה פשוטה, הוא מצד נשמתם שרואה (למעלה) אלקות. ויתירה מזו, שמכיוון שהנשמה היא "חלק אלקה ממעל" (ראה תניא פ"ב), אין היא זקוקה לראיות על מציאות השי"ת, באשר היא "חלק" ממנו ית'. ומצד אלו הסיבות, מאמינים בני ישראל בקב"ה בפשטות, גם בלי ראיות.

וזהו שמשה רבנו "פרנס" וחיזק את האמונה בבני ישראל. כי משה גילה והגביר אצל כל ישראל את כוח נשמותיהם, ועל ידי זה חיזק ממילא את אמונתם.

והנה, בתניא (פרק לב) כתב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ש"העושים גופם עיקר ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית ביניהם". ורק המגביה והמעלה "הנפש על הגוף" יכול "לבוא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן". כי שורש נשמות כל ישראל – אחד הוא, שנשמתם מ"ה' אחד". ולכן מי שנשמתו מאירה בקרבו, מבין ש"כל ישראל אחים ממש".

וי"ל הביאור בזה, דא דברי המדרש ש"משה הוא ישראל" אפשר לפרש בשני אופנים:
 א. כאשר מדובר אודות התעסקותו של משה בענין השייך לצרכי כלל ישראל, הרי מכיון שטעם התעסקותו בזה אינו בשביל עצמו אלא הוא עושה זאת עבור הכלל, במילא אפשר לכתוב "משה" (העושה בפועל) או "ישראל" (שבשבילם נעשה), כי אין חילוק ביניהם, שהרי עשיית משה בשביל הכלל היא. ב. משה היה איש צבורי בעצם מהותו, ובמילא כל דבר שהוא עושה, הרי זה עשיית ישראל.

יש לומר שזהו החילוק בין "ראש הדור" ל"נשיא הדור":

"ראש הדור" פירושו כמו "ראש" כפשוטו, שהראש מנהיג את הגוף, וכן הוא "ראש הדור" שהוא התואר להנהגת הדור. משא"כ "הנשיא" הוא לשון התנשאות ורוממות, היינו שהוא שם התואר לאדם מרומם ומנושא, ואין כאן רמז להנהגתו את הדור.

ולכן בלשון המדרש "שראש הדור הוא כל הדור" היה אפשר לפרש הכוונה, שהטעם לזה שהראש הוא כמו כל הדור, הוא רק מכיון שהוא המנהיג את כל הדור, ועל ידי הנהגה אחת ואחידה של הראש נעשים כל אנשי הדור למציאות אחת, מציאות הראש. ולפ"ז נמצא, דמה ש"ראש הדור הוא כל הדור" הרי זה רק בענינים הצבוריים של ה"ראש" ורק בנוגע לענינים שעושה עבור הנהגת כל ישראל, ולא בעניניו ומעלותיו העצמיים, אשר נשגבים המה מהמון העם ואינו מאוחד עמהם בענינים אלו.

אבל בלשונו של רש"י "שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל", י"ל שבזה מודגש ש"נשיא" הדור, גם כמו שהוא מרומם ומנושא בפני עצמו, הרי הוא ככל הדור. שגם בעניניו הנעלים ביותר, הרי הוא קשור ומאוחד עם צאן מרעיתו, וגם דרגותיו הנשגבות הם משפיעות ופועלות בעבודתו של כל אחד מבני ישראל.

וכדאיא בספר תניא קדישא (פרק מד) אשר "אף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לכו לגשת להשיג אפי' חלק אחד מני אלף ממדרגת אהבת [ה' של משה רבינו] רעיא מהימנא, מ"מ אפס קצהו ושמן מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות ישראל בכל דור ודור כו'".

(נ"פ לקוטי שיחות ה"ג ע' 135 ואילך)

◇ ◇ ◇

אופן נתינת הנח ממשה רבינו לקיום החוקים

מצוות פרה אדומה נקראת על שמו של משה, וכפרש"י עה"פ "ויקחו אליך פרה אדומה גו'" – "ויקחו א"יך, לעולם היא נקראת על שמך פרה שעשה משה במדבר".

ענינה המיוחד של מצוה זו הוא היותה "חוקה", וכמפורש בכתוב "זאת חוקת התורה", שהיא ראש ועיקר לכל המצוות מסוג ה"חוקים" אשר טעם אין להם, ועושין אותן רק משום שכן ציווה הבורא ית"ש.

מכון אור החסידות Or Hachasidus
 סניף ארץ הקודש Head Office
 ת.ד. 2033 1469 President St. #BSMT
 כפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
 03-738-3734 United States
 Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
 הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב חיים דוד (בר"ץ) וילהלם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב,
 הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

איש על העדה

כה

הכלולה ב"ה' אחד", שתבוא לידי גילוי. ומחמת כך נפעל: (א) אמירת השירה שהיתה אצל כל בני ישראל בשווה (ועד לעוברים שבמעיי אמן) - מכיון שנקודת היהדות שבנשמת כל יהודי היא עצם המציאות שלו, לכן היא בשווה אצל כל יהודי. וכשם שבכל איברי הגוף - יש את אותו הדם;

(ב) אופן אמירת השירה, שהיתה בהשתוות והתאחדות "בלא . . השתנות והפרדה" - כי ע"י התגלות שורש הנשמה ב"ה' אחד" נפעלת אצל כל בני ישראל אחדות פשוטה, שלמעלה מכל התחלקות. שכן, עצם המציאות (שורש הנשמה) היא בשווה אצל כל אחד ואחד.

נשיא הדור הוא ככל הדור

במלאכים שנשלחו עם "דברי שלום" אל סיחון, מצינו מקראות הסותרים זה את זה, כתוב אחד אומר "וישלח ישראל מלאכים" (במדבר כא, כא), ובמקום אחר נאמר שמשא הוא השולח "ואשלח מלאכים" (דברים ב, כו).

ומיישב המדרש (תנחומא חוקת פכ"ג), אשר "הכתובים אלו צריכים זה לזה - שמשא הוא ישראל וישראל הוא משה, ללמדך שראש הדור הוא כל הדור".

והנה, רש"י (במדבר שם) בהביאו את דברי המדרש משנה מלשונו, ותחת אשר "ראש הדור הוא ככל הדור", כתב "שנשיא הדור הוא ככל הדור", והדברים צריכים תלמוד.

ענינו של נשיא הדור (ע"ד הלב) - לגלות את שורש הנשמה, עצם החיות הרוחני, אצל כל יהודי.

וזהו הטעם שהאחדות הנ"ל נפעלת מכוחו של נשיא הדור - מפני שדוקא על-ידו יכול כל יהודי להרגיש את שורש נפשו "בה' אחד", שהיא אצל כל ישראל בשווה, וע"י זה נפעלת האחדות בכל נשמות ישראל למעלה מהתחלקות.

לפי-זה יש לבאר בנוגע לאמירת השירה: ע"י שמשא רבינו פתח באמירת השירה - הרי הוא עורר בבני ישראל את שורש נשמתם

וירעם פתם לבבו

מהותם של רועי ישראל, והקשר שלהם לבני דורם

מהותו של מנהיג בישראל

משה הוא ישראל / הכיצד הסכים משה שימחה שמו מן התורה? / התקשרותו עם ישראל עמוקה אף מהתאחדותו בתורה / מסירות נפש גם בענייניו העצמיים ביותר / שכחו של משה - שבירת הלוחות / מעלתו האמתית של נשיא בישראל / גם בהסתלקותו לא יעזוב הרועה צאן מרעייתו

עיפ לקוטי שיהות חליד ע' 217 ואילך; לקוטי שיהות חכ"א ע' 173 ואילך; תורת מנחם חיי"א ע' 28 ואילך

פנינים ועיונים

מבחנו של רועה צאן ישראל ◊ דואג לצאן מרעייתו ושוכח מעצמו ◊ "מן ההר - אל העם" תחילה! ◊ מסירות נפש עבור אנשי הדור ◊ מידת הויתור של אברהם אבינו ◊ טובת הציבור קודמת לטובת הנשיא ◊ רועי ישראל לא יפרדו מעל צאן מרעייתם ◊ וויתור על הגאולה למען "הצאן והבקר" ◊ מקור הכוח שלא להתפעל מחושך הגלות ◊ אהבת ישראל דמשה בשבירת הלוחות

איש על העדה

בגדרי תוארי מנהיגי ישראל 'נשיא', 'מלך', 'ראש הדור'

מלך ונשיא - מוח ולב

תואר "מלך" ו"נשיא" בלשון תורה ובלשון חכמים / החילוק בין ה"מוח" וה"לב" / המלך תפקידו לשרת את העם וזולת זה אין לו שום ענין לעצמו / מעלת משה רבינו ומשיח צדקנו / "ראש הדור הוא ככל הדור"

עיפ לקו"ש חיי"א ע' 165 ואילך

התגלות שרש הנשמה ע"י לבו של ישראל

ביאור הסיבה לאחדות הנפלאה ששררה בזמן אמירת השירה עד שאמרו "אשירה" בל' יחיד, דזה הי' באמצעות התגלות שרש נשמתם ע"י נשיא הדור - משה רבינו

עיפ לקו"ש חל"א שיחה א' לפי בשלה, ע' 69 ואילך

פנינים ועיונים

נשיא הדור הוא ככל הדור ◊ אופן נתינת הכח ממשה רבינו לקיום החוקים ◊ 'מפרנס' האמונה ו'מחבר' ישראל ◊ מי אוהב את קרח ועדתו?

וַיִּרְעֵם פֶּתֶם לְבָבוֹ

מהותם של רועי ישראל,
והקשר שלהם לבני דורם

מהותו של מנהיג בישראל

משה הוא ישראל / הכיצד הסכים משה שימחה שמו מן התורה? / התקשרותו עם ישראל
עמוקה אף מהתאחדותו בתורה / מסירות נפש גם בענייניו העצמיים ביותר / שבחו של
משה - שבירת הלוחות / מעלתו האמתית של נשיא בישראל / גם בהסתלקותו לא יעזוב
הרועה צאן מרעיתו

א

משה הוא ישראל

מנהיגי ורועי ישראל שבכל דור, הרי הם קשורים במסירה ונתינה לצאן מרעיתם. והנה כבואנו להבין מהות הקשר שבין מנהיג לבני דורו, עלינו להתבונן בהנהגתו של הרועה הראשון - משה רבנו, אשר ממנו יתד וממנו פינה למנהיגי ישראל שבכל הדורות.

והנה, משה רבנו רועה נאמן של ישראל הוא, אוהבם בכל לבו, דואג להם לצרכיהם הגשמיים, מחזק אמונתם בה' ומלמדם תורתו. אך מעלה רמה ונפלאה בקשר העצמי בין משה לישראל מלמדנו רש"י:

(1) כא, כא.

ב

משה גילה את שורש הנשמה בכל אחד מישראל

והנה, בכדי שישראל יבואו לאחדות כזו, ע"י שיפעלו התרוממות בנפשם וירגישו את שרשה בה' אחד - הרי זה בא מכוחו של נשיא הדור (משה רבינו):

ויוכן בהקדם מה שמצינו בכ"מ שהמלך נמשל ל"לב"; והביאור בזה, דענינו של הלב הוא להשפיע דם לכל האיברים, שבו תלוי עצם החיות של הנפש (כדברי הכתוב: "כי הדם הוא הנפש"). אשר, למרות שיש חילוקים בין האיברים (ועד לחילוק שבין הראש לרגל, כנ"ל) - מ"מ, בעצם חיות הנפש כל האיברים שווים, וכל האיברים זקוקים לאותו הדם ממש.

וזהו הטעם שהמלך נמשל ללב: כי כשם שהלב משפיע את עצם החיות לאיברים, ובו תלוי כל מציאות האיברים - כ"ה במלך, שמשפיע לעם את עצם מציאותם (ולא רק את הענינים השייכים לצרכי המלוכה), וכל מציאות העם תלוי במציאות המלך [שלכן המורד במלכות חייב מיתה - מפני שכל מציאותו תלוי במלך, וכשמורד במלך אזי ממילא אין מקום למציאותו וחייב מיתה].

ועפ"ז יש לבאר בנוגע להשפעת החיות שע"י משה רבינו - "נשיא הדור":

לכל יהודי ויהודי יש נשמה אלקית, הכלולה וקשורה עם "ה' אחד", כנ"ל. וזהו

(6) ראה ספר יצירה פ"ו מ"ב, בחיי ריש פרשת בשלח. ולהעיר מהל' מלכים פ"ג ה"ו: "לבו הוא לב כל קהל ישראל".

(7) ראה יב, כג. ועוד.

ישראל נובעת ממה שנשמות ישראל - "כולן מתאימות ואב אחד לכולנה, ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד, רק שהגופים מחולקים".

ולפום ריהטא משמע, שגדר "אחדות ישראל", מה שכל בני ישראל הם מציאות אחת שלמעלה מהתחלקות, הוא מצד "שורש נפשם" הכלול בה' אחד - אבל מצד מציאותם הפרטית של ישראל, כפי שהם בצירוף הפרטי, לכאורה, יש ביניהם חילוקים;

אמנם, עפ"י המשך הדברים בתניא שם, שהדרך לבוא לאחדות זו הוא "להגבי' ולהעלות הנפש על הגוף עד עיקרא ושרשא כו" - נמצא, שכאשר האדם מרומם את הנפש על הגוף, ופועל בעצמו לחוש את נפשו האלקית, אזי שורש נפשו הכלול ב"ה' אחד" נרגש אצלו (גם) במציאותו וצירורו הפרטי.

המורם מזה, שכאשר נרגש אצל נשמות ישראל שורשם "בה' אחד" - נפעלת אצל בני ישראל "אחדות ישראל" שלמעלה מהתחלקות; דכשם ש"ה' אחד" הוא למעלה מכל התחלקות, כ"ה בנוגע לנשמות ישראל (דהנשמה היא "חַסֵּק אֵלֹקִים מִמַּעַל מִמַּשׁ"), שאחדותם היא באופן שלמעלה מהתחלקות.

ולאעיר, שבירושלמי איתא ש"כל ישראל גוף אחד הן", ומובא משל ע"ז משני ידיים של גוף אחד - אבל אין זה אחדות מוחלטת, שכן סוף-סוף ישנם חילוקים בין אברי הגוף, ועד לחילוק שבין הראש לרגל. משא"כ אופן האחדות של ישראל מצד "שורש נפשם בה' אחד", הרי הוא למעלה מהתחלקות].

(5) נדרים פ"ט ה"ד.

ב

הכיצד הסכים משה שימחה שמו מן התורה?

לאחר שחטאו ישראל בעגל ביקש משה מהקב"ה שישלח לצאן מרעיתו, ואם לאו ח"ו, אזי "מחני נא מספרך אשר כתבת"². והיינו שלא ייזכר שמו ח"ו בכל התורה כולה.

והדברים תמוהים: משה רבינו כל מהותו וענינו היא התורה הקדושה, וכדברי רז"ל³ "נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו, שנאמר זכרו תורת משה עבדי". ולא זו בלבד אלא שהתורה עצמה ג"כ כרוכה במשה, שהרי נקראת על שמו "תורת משה", "נבואתו של משה"⁴. וא"כ השמטת שמו של משה מן התורה, אין משמעה שתחסר מעתה אחת ממעלותיו, או שתינטל ממנו קבלת שכר מסוימת. אלא נוגע ענין זה בעצם מהותו וענינו של משה, שמאחד הוא עם התורה, ואי הזכרת שמו בה נוגעת לו עצמו.

ומה מפליא הדבר, אשר בקשה זו ד"מחני נא" לא ביקש משה עבור כשרים שבדורו, אלא לכפר על אותו חלק בעם ישראל שחטאו בעגל, וניתקו עצמם מן התורה לגמרי, עד שנקראו "מומרים" רח"ל⁵. וא"כ תמוהים הדברים הפלא ופלא: האיך עומד משה, ומבקש למחות את שמו מן התורה שכאמור התורה היא חלק מעצם חייו ומהותו, בעבור אלו שמנגדים לתורה.

(2) תשא לב, לב.

(3) מכילתא לבשלח טו, א.

(4) רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ט ה"א. וראה בזה בלקוטי שיחות ח"ט ע' 173 ואילך.

(5) ראה שבת פז, א. הובא בפרש"י תשא לב, ט (אבל ראה תוד"ה ומה שבת שם).

ויש לבאר זה ע"פ שורשם של דברים באר היטב.

ג

התקשרותו עם ישראל עמוקה אף מהתאחדותו בתורה

"אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד"⁶ – קוב"ה ותורה דילי' חד המה, וכידוע ביאור אדמו"ר הזקן⁷ בפי' מרז"ל⁸ "אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית יהבית", שהשי"ת הכתיב ("כתבית") את עצמו ("נפשי") כביכול בתורתו אשר נתן לנו ("יהבית").

ומכל מקום איתא בתנא דבי אליהו רבה⁹ "שני דברים יש בעולם . . . תורה וישראל . . . דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה . . . אבל אני אומר ישראל קדמו", ומבואר בזה שקדימה זו אין משמעה הקדמה בזמן וכיו"ב, שהרי התורה קדמה לעולם¹⁰ ולבריאת הזמן, אלא הכוונה לקדימה במעלה, דמקור נשמות ישראל גבוה עוד יותר ממעלתה של התורה, דאמנם התורה מאוחדת עם השי"ת, אך שרשם של ישראל גבוה יותר ומאוחדים הם עם הקב"ה באופן עמוק יותר, ולכן הוא קודם אף לתורה.

וזהו מה שאמרו חז"ל "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא"¹¹, כי גם אם חוטאים ומנתקים עצמם מן התורה ח"ו, הרי "עדיין

(6) זהר, הובא בתניא פ"ד ובריש פכ"ג. וראה זח"א כד, א. זח"ב ס, א. תקוני זהר ת"ו (כא, ב) תכ"ב (סד, א). ועוד.

(7) ראה לקו"ת שלח מח, סוף עמוד ד.

(8) שבת קה, א.

(9) תדבא"ר פי"ד.

(10) מדרש תהלים צ, ד.

(11) סנהדרין מד, א.

התגלות שרש הנשמה ע"י "לבו של ישראל"

ביאור הסיבה לאחדות הנפלאה ששררה בזמן אמירת השירה עד שאמרו "אשירה" בל' יחיד, דזה הי' באמצעות התגלות שרש נשמתם ע"י נשיא הדור – משה רבינו

א

"שנאמרה הפרשה על פי משה"

אודות אמירת השירה על הים – נאמר "אז ישיר גו' ויאמרו לאמר אשירה לה' ויאמרו לאמר"¹; ולכאורה יש לדקדק בלשון הכתוב "אשירה לה'" בלשון יחיד – הגם שמדובר אודות כ" בני ישראל, למגדולם ועד קטנם, ועד ל"עוברים שבמעי אמן"²!

ומבואר בפירוש האור החיים, שאמירת השירה היתה "יחד בלא בחינת השתוות והפרדה, עד שיהיו כאיש אחד – הגם היותם רבים. ונתכוונו יחד ועשו כן". ולפי-זה מבאר לשון הכתוב: "אמרו אשירה לשון יחיד, כאילו הם איש אחד, שזולת זה היו אומרים נשירה".

(1) בשלח טו, א.

(2) סוטה ל, ב.

וי"ל, ששני ענינים אלו – (א) אמירת השירה שהיתה ע"י כל ישראל ועד לעוברים שבמעי אמן; ו(ב) אופן אמירת השירה, שהיתה בהשתוות והתאחדות "בלא . . . השתנות והפרדה" – נפעלה מצד כחו של משה רבינו, שהוא פתח באמירת השירה לפני כל ישראל, כדברי המדרש³: "שנאמרה הפרשה על פי משה, ואחר-כך אמרוה אבותינו על הים". וכפי שיתבאר לקמן.

ב

אב אחד לכולנה – כל ישראל אחים ממש

ביאור הענין:

איתא בספר התניא⁴, שאחדותם של

(3) שמו"ר פכ"ג, ט. וראה סוטה שם – ג' דעות באופן אמירת השירה, אבל לכו"ע משה פתח בשירה תחילה.

(4) פרק לב.

הדור, ולהוציא את דין התורה (חכמתו ית') בנוגע לכל ענייני העם.

ולכן "הנשיא (גם בחינת 'נשיא' שבמלך גופא) הוא הכל" – כיון שגם הלב הוא בבחי' "מקבל" מהמוח, כנ"ל. וכעניינו של המלך בפשטות: לבצע ולהביא לידי פועל את הוראות התורה שיצאו ע"י נשיא הסנהדרין (ו"מצוה על המלך לכבד לומדי התורה, וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפנייהם כו"23).

ומכל זאת עולה הפלאתו ורוממותו של משה רבינו – שממנו למדים ש"הנשיא הוא הכל" – שבהם היו ב' אופני ההשפעה גם יחד, מוח ולב.

(23) הל' מלכים פ"ב ה"ה.

משה היה מלך²⁴ (כמש"25 ויהי בישורון מלך"), והתעסק בהשפעת כל הצרכים הגשמיים לבנ"י – לבן של ישראל; ויחד עם זאת הוא היה נשיא וראש הסנהדרין, ויתירה מזו – על כל ענייני תורה (ולכל הדורות) נאמר "תורת משה עבדי²⁶", קיבל תורה מסיני ולמד תורה עם כלל ישראל – מוח.

וכן יהיה אצל משיח צדקנו – גואל ראשון הוא גואל אחרון²⁷: מלך, ואדרבה – אצלו תהיה המלכות בשלימות; וכיחד עם זה יהיה רב, שילמד תורה את כל העם כולו.

(24) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו ה"א ועוד.

(25) ברכה לג, ה. וכפי' חז"ל (מדרש תהילים בתחילתו. שמו"ר פמ"ח, ד. ועוד) שהובא ברמב"ן עה"פ.

(26) מלאכי ג, כב.

(27) שמו"ר פ"ב, ו. זח"א רנג, א.

ד

מסירות נפש גם בענייני העצמיים ביותר

ומעתה אין צריך לביאור היאך זה מסר משה את נפשו ועצמותו – תורת משה, שלא יוזכר שמו בתורה ח"ו, בעבור חלק הנחות שבדורו, עובדי העגל.

שהרי משה מרום מעלתו וגדולתו כרוך הוא וקשור בקשר חזק ואמיץ בעם ישראל באשר הם, עד אשר חטאם של ישראל גורם חלישות במשה עצמו. וכפי שמצינו שציווהו השי"ת "לך רד" – "רד מגדולתך¹⁵", אף שמשה עצמו לא היה שייך ח"ו לחטא זה, ואף למחות לא היה בידו, שהרי בהר היה באותו יום, אין זה אלא משום ש"ישראל הם משה", ומשחטאו הם, בדרך ממילא ירד משה עמהם.

ונמצא, שכל שתגדל התאחדותו והתקשרותו בתורה, עדיין קודמת לכך מציאותו העצמית שהיא מציאותם של כלל ישראל, "הנשיא הוא הכל".

וצא וראה מה גדלה מסירותו ואהבתו של משה רבינו הרועה הנאמן, שכאשר רואה את הפחיתים שבצאנו, שנתפתו לחטוא בחטא דע"ז, ה"ה עומד ומתחנן להשי"ת שיואל למחות שמו מהתורה עם כל הכרוך בכך, העיקר להגן על בני ישראל באשר הם. כי, אף שמסר נפשו על התורה, הנה קודמת לזה היא אהבתו ומסירת נפשו עבור צאן מרעיתו, שאהבתו להם אינה יורדת אם "מנגדים" או מנתקים עצמם מן התורה, כי הקשר בין הרועה לעמו נעלית יותר מהקשר שלו עם התורה¹⁶.

(15) תשא לב, ז וברש"י שם. ברכות לב, א. ועוד.

(16) וראה בפנים השיחה (לקו"ש חכ"א ע' 177),

שם קדושתם עליהם¹², דאף שע"פ התורה ה"ה רשעים ורחוקים, הרי כיוון ששרשם של ישראל הוא גבוה יותר, עדיין חשובים הם וקשורים ומאוחדים עם השי"ת, כי קשר זה עמוק יותר מהתורה ומצוותיה¹³, ובמילא אין ה"ניתוק" מן התורה מחליש או מנתק קשר זה אל הקב"ה.

ו"צדיקים דומין לבוראם¹⁴", דהצדיקים ה"ה מתאימים הנהגותיהם שיהיו כפי הנהגת בוראם, וכיון שאצל השי"ת הרי ישראל הם למעלה מהתורה וכאמור, הנה מעין זה הוא גם אצל מנהיגי ישראל אשר אף שעצמיותם ועניינם הוא התורה אשר המה מנחילים לתלמידיהם ולדורם, ובפרט החלק בתורה אשר הם מחדשים ועוסקים בו במיוחד, הנה קודם לזה היא התקשרותם והתמסרותם לתלמידיהם ואנשי דורם.

וכשם שאצל השי"ת גם הפושעים ומורדים עדיין קשורים איתו ית', הנה גם הצדיקים קשורים באנשי דורם מבלי הבט על מצבם הרוחני, ואפילו אלו המצויים במדבר שממה, בארץ ציה וצלמוות ומרוחקים מהתורה ומצוותיה, מכל מקום הרי הם יקרים ללבו של המנהיג, והרי הוא קשור עמהם בקשר בל ינתק. דאף שעיקר ענינו ומהותו הוא התורה ומצוותיה, הנה לומד הוא מהנהגת השי"ת, וקשור הוא בצאן מרעיתו אף יותר משקשור הוא בתורה.

(12) רש"י שם.

(13) וכפי שבא לפועל ביום הכפורים ש"עיצומו של יום מכפר" גם לאלו שחטאו, כי אז מתגלה ומאיר שרשם של ישראל שלמעלה גם ממקור התורה ומצוותיה.

(14) רות רבה פ"ד, ג.

ה

שבחו של משה – שבירת הלוחות

מסירת נפשו של משה עבור עמו, גם כאשר נוגע הדבר בבבת עינו – תורת משה, נזכרת בסיום התורה כמעלתו הנשגבה ביותר של מנהיג ישראל.

לאחר סיפור קבורת משה, מונה התורה את מעלותיו של רעיא מהימנא, "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה גו' ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל". ומפרש רש"י על אתר "לעיני כל ישראל. שנשא ליבו לשבור הלוחות לעיניהם. . . והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת".

ומפליא הדבר שלאחר שמזכירים שהיה מדבר עם הקב"ה "בכל עת שרוצה", ו"שקיבל את הלוחות בידיו", ו"ניסים וגבורות שבמדבר הנורא"¹⁷, רואה התורה לחתום ב"מעלה" ש"נשא ליבו" ושיבר את הלוחות לעיני כל ישראל?

ואף אם תימא שמעלתו היא שהסכימה דעת הקב"ה לדעתו, עדיין אין זו מעלתו הגדולה ביותר, ומה גם שמצינו כמה פעמים שיבטל משה גזירות שגזר הקב"ה על ישראל וכיוצא, ובמה שגבה שבירת הלוחות דווקא, שהוא שבחו הנעלה ביותר של משה רעיא מהימנא.

ו

מעלתו האמתית של נשיא ישראל

מטרת שבירת הלוחות הייתה בכדי להציל את ישראל מכליה ח"ו, וכמשל המובא בפרש"י עה"פ פסל לך גו'¹⁸:

"משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר אם יאמר המלך להורגה אומר לו עדיין איננה אשתך. . המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל".

והיינו שלביאור המובא בפרש"י על אתר¹⁹, ששיבר הלוחות כי לא היו ישראל ראויים לקבלם, אין מובן עדיין מה ראה משה צורך לשבר הלוחות שקיבל בידיו מאת השי"ת, שהרי עדיין יכול היה להשאירם שלמים ולא לתתם לעם ישראל. ומשל זה בא לבאר אשר שבירת הלוחות נחוצה הייתה ע"מ לבטל כביכול שטר אירוסין דישראל ולהצילם מכליה.

ושווה בנפשך, הלוחות הרי "מעשה אלקים המה"²⁰, והכתב "מכתב אלקים" הוא, וקיבלם מידי הקב"ה בכבודו ובעצמו כמרומו ב"ולכל היד החזקה" ש"קיבל את התורה בלוחות בידיו", ואם גדלה מסירת נפשו של משה על התורה, וייקרה מכל סחורה, הרי

18) תשא לד, א. ממדרש תנחומא תשא פ"ל. וראה שמו"ר ריש פמ"ג. שם ריש פמ"ו. תנחומא עקב יא.

אבות דר' נתן פ"ב, ג.

19) תשא לב, יט.

20) תשא לב, טז.

איש על העדה

אברי הגוף, אבל הוא עצמו עומד במנוחה. ב. הלב הוא האיבר הכי חלש באיברי האדם, וכמאמר הזה"ק²² "לבא איהו רכיך וחליש".

ושני תכונות אלו תלויות זב"ז: כל עניינו של הלב הוא אך לתת את חיות האיברים, ומלבד זאת אין בו שום דבר. ומשום כן: (א) ה"ה עסוק ועמל בתנועה רצופה להחיות; ו(ב) הוא האיבר הכי חלש בגוף – כי כל מציאותו היא לשרת לשאר האיברים.

משא"כ המוח הוא נבדל ומעולה מכל איברי הגוף, דאף שהוא המקור לחיות הגוף אך ה"ה בהבדלה ורוממות מהגוף. וה"ה מציאות חשובה כשלעצמו אף בלא זאת שהוא מחיה את הגוף.

ומשום כך: (א) אין בו תנועה של התעסקות בהחייאת הגוף; (ב) הוא אינו "רכיך וחליש" – אלא הוא איבר חשוב בפ"ע.

וזהו הדמיון בין "מלך" ל"לב": כל עניינו של המלך הוא אך ורק לשרת ולדאוג לעם, ולכן (א) זהו כל מגמתו, ובזה הוא עוסק כל הזמן ("אשר יוציאם ואשר יביאם"); ומהאי טעמא (ב) יש בו "חלישות" שאת כל ענייניו ה"ה מקבל מהעם.

ד

"לבו הוא לב כל קהל ישראל" – "ראש

הדור הוא ככל הדור"

חילוק זה בין מוח ולב, יש דוגמתו בכוחות הנפש המלוכשים באיברים אלו –

22) ח"ג רכא, ב. וראה עד"ז בכוזרי מאמר ב' אות לו ואילך.

השכל במוח וכוחות הרגש (מידות) בלב: ענין השכל – להבין ולהשכיל – יכול להיות באמיתתו רק כאשר האדם המשכיל עומד בהבדלה מהמושכל. אם הוא מערב את עצמו בענין ה"ז כשוחד, ויגרום להטות את השכל שלא יוכל להשכיל כראוי.

משא"כ ענין המידות והרגש, הוא הרגש והקשר של האדם אל הדבר, וזה נעשה ע"י שהאדם מתפעל ומתקרב אל הדבר, ורק זאת יוצר אצלו רגש של אהבה או להיפך.

ומכאן חילוק עיקרי בין השכל והמידות בשתי התכונות הנזכרות: (א) מדות עניינם בהתפעלות ותנועה, משא"כ שכל דורש התבוננות, התיישבות ומנוחה; (ב) מדות אינם דבר תמידי ובר-קיימא, וה"ה עלולים להשתנות דהיום הוא מרגיש באופן א' ומחר באופן אחר. משא"כ שכל אמיתי אין בו שינוי, דכשכל מגיע לידי מסקנא אמיתית, ה"ז מפני שכן הוא האמת, ולא בגלל הקשר של האדם עם הדבר. ובמילא לא שייך בזה שינויים.

ה

מעלת משה רבינו ומשיח צדקנו

ובזאת יובן היטב החילוק בין תואר "מלך" לתואר "נשיא":

מלך שעניינו "אשר יוציאם ואשר יביאם" עוסק וטרוד בצרכי העם, ומקבל מן העם את כל הצטרכויותיו – וע"כ אין עניינו בשכל והוראת דעת, שקו"ט ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא;

דוקא הנשיא שעומד בהבדלה מן העם – עניינו העיקרי להיות "ראש" ומוח של

17) ראה בפרש"י שם.

להבין זאת נאריך מעט בחילוק בין ה"נשיא" וה"מלך" בלשון חכמים:

א. מלך עניינו "לעשות משפט ומלחמות"¹⁴, או בלשון הכתוב "אשר יוציאם ואשר יביאם", אבל לא הוראת תורה¹⁵. מלכי ישראל אינן דנים¹⁶, ואפילו מלכי בית דוד שדנים את העם – "אין מושיבין אותם בסנהדרין"¹⁷.

משא"כ נשיא "שקורין אותו החכמים", אדרבה: עיקר עניינו הוא מה שהוא ראש הסנהדרין. ובלשון הרמב"ם¹⁸ – "הגדול בחכמה שבכולן, מושיבין אותו ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום, והוא העומד תחת משה רבינו"; שהסנהדרין היא (כלי הרמב"ם¹⁹) "עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל".

ב. העם חייב לספק למלך את כל ענייניו ולמלא כל רצונותיו. וכאריכות הלשון ברמב"ם²⁰ "ולוקח מן העם הגיבורים כו' ועושה מן החיל למרכבתו כו' לרוץ לפניו כו' לוקח מן בעלי האומניות כו' ולוקח

(14) רמב"ם הל' מלכים ספ"ד. ע"פ ש"א ח, כ. וראה שם, ה.

(15) ו"לעשות משפט" אין הכוונה כ"כ בדרישה וחקיקור דין, אלא עשיית המשפט – היינו להביא לידי פועל את פס"ד התורה ע"פ הכרעת הבי"ד. או העונשים המסורים למלך "כפי מה שהשעה צריכה" (הל' מלכים ספ"ג).

(16) סנהדרין פ"ב. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ה. הל' מלכים פ"ג ה"ז.

(17) סנהדרין יח, ב. רמב"ם שם ה"ד-ה.

(18) הל' סנהדרין פ"א ה"ג.

(19) ריש הל' ממרים.

(20) הל' מלכים פ"ד – ראה שם באורך.

השדות כו' ויש לו מעשר מן הזרעים כו'"; משא"כ בנשיא, אע"פ שככל פרנס על הציבור – הוא מקבל משכורתו מן הציבור, אך ה"ז כפרנסה בלבד, ואין שום חיוב ושיעבוד אחר כלפיו.

ג

המלך תפקידו לשרת את העם וזולת זה אין לו שום ענין לעצמו

וכאם נחקור בעומק הדברים, נראה בגדר המלך דבר והיפוכו:

מצד אחד תוקפו וכוחו רב ביותר – עד אשר יכול לקחת כל אשר לבו חפץ מישראל, והיחס בינו לכלל ישראל הוא ע"ד "מה שקנה עבד קנה רבו". ומהצד השני: כל קנין הנקנה לאדם מישראל ה"ז ע"י עשייתו ועבודתו ("וברכך ה"א בכל אשר תעשה"²¹), ואפילו פרנס על הציבור מקבל שכר מן הציבור על עשייתו ועבודתו. משא"כ המלך – שהוא רק בבחינת "מקבל" מן העם, ולא שהוא "משפיע" להם את הפרנסה.

והיא הנותנת: כיון שכל עניינו של המלך הוא "אשר יוציאם ואשר יביאם" – להיות "עבד לעם הזה", לכן את כל אשר לו הוא מקבל מן העם.

ובזאת יובן היטב הדמיון דמלך ל"לב":

מהחילוקים שבין המוח והלב:

א. עבודת הלב להחיות את הגוף ה"ה בתמידיות, ובתנועה רצופה של דפיקו דליבא ברצוא ושוב; משא"כ במוח שבו אין שום תנועה – מן המוח מגעת החיות לכל

(21) ל' הכתוב ראה טו, יח. וראה ספרי עה"פ.

וירעם פתם לבבו

על אחת כמה וכמה שייקר לוחות אלו שהם מעשה הקב"ה וקיבלם מידי ממש.

ומכל מקום כשראה מנהיג ישראל, הרועה הנאמן והאוהב, שמציאותם של הלוחות יכול לפגוע ח"ו בישראל (כשטר אירוסין), ואף שמדובר באלו שהיו במצב ירוד ביותר, שנכשלו בחטא העגל, הנה ללא היסוס וללא כל שקו"ט, ואפילו לא שאל בעצתו של הקב"ה, השליך מידיו את יקרת הלוחות ושרם, והעיקר להציל את ישראל מעונש.

ומדייק רש"י "שנשא לבו לשבור הלוחות", נשיאות הלב ענינה רגש של נדיבות (ע"ד כבנדבת המשכן "כל איש אשר נשאו לבו"²¹), דאהבת ישראל העצומה שבליבו של משה, היא זו שהביאה לשבירת הלוחות, למסור את נפשו ועצמותו בשביל הגנת ישראל. וע"ד הרמז יש לומר, שהיה צריך "לנשא", לגדל ולרומם את רגש האהבה שבלבו, עד שאהבתו לישראל תתעצם כל כך שיהיה מסוגל לגבור על חביבותו ויראתו מהלוחות ולשבין עבור ישראל.

וראה, שמעלה זו דשבירת הלוחות מונה התורה לאחר מעלת קבלת הלוחות, היינו שגדלה שבירת הלוחות לא רק על שאר גדולותיו ונוראותיו של משה אלא גם על קבלת הלוחות עצמן.

ומעלה זו היא היא מעלתו הגדולה והנשגבה ביותר של נשיא בישראל, שמוסר את תמצית חייו בעבור חלק הנחות ביותר שבעם ישראל, צאן מרעיתו האהוב. ובה דייקא בותרת התורה לחתום את מעלותיו

גם בהסתלקותו לא יעזוב הרועה צאן מרעיתו

ומה גדלה התקשרותו של משה ואהבתו העצומה לצאן מרעיתו, שגם בהסתלקותו מן העולם הרי הוא קשור בקשר בל ינתק באנשי דורו.

דאיתא במדרש תנחומא²²:

"אמר הקב"ה למשה, משה, באיזה פנים אתה מבקש לבוא לארץ, משל למה הדבר דומה, לרועה אחד שיצא לרעות צאנו של מלך ונשבת הצאן, ביקש הרועה ליכנס פלטרין של מלך, א"ל המלך יאמרו שאתה השבית הצאן. אף כך א"ל הקב"ה למשה, שבחך הוא שהוצאת ששים ריבוא וקברתם במדבר ואתה מכניס דור אחר... אלא תהא בצדן ותבוא עמהם כו'".

והיינו, דמשה בכוחו היה לפעול שיכנס הוא עצמו לארץ, אלא שבחר להישאר בעבר הירדן ולהיקבר עם אנשי דורו, ב"מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"²³ ע"מ שיקום ויבוא בראשם בגאולה העתידה.

לא עזב ולא יעזוב הרועה צאן מרעיתו, מוותר הוא על הענינים הנשגבים שבקדושת

(22) פ' חוקת יו"ד.

(23) דברים ח, טו.

(21) שמות לה, כא.

ארץ ישראל, אינו חושב על עצמו והתעלותו, מניח את עצמו על הצד, ודואג לעמו. וקשר זה דמשה לבני דורו נצחי הוא, דכשיחיו המתים יקום משה בראשם ויכניסם לארץ הקדושה.

והדא הוא דכתיב על משה רבינו "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל"²⁴.

(24) בתנחומא שם (דברים לג, כא).

מבחנו של רועה צאן ישראל

משה רבינו "נבחן" להיותו מתאים להיות רועה ישראל, ע"י אופן רעייתו את צאן יתרו. דאיתא במדרש (שמות רבה ב, ב. ובמדרש תהלים (הוצ' באבער) מזמור עח הע' קנב) "אף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן", שדרכו הייתה ש"מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואח"כ מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינוני, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו רועים עשב הקשה".

ולכאורה תמוה הדבר: משה רבינו הייתה מעלתו הרוחנית גדולה ונשגבה, ומה ראה הקב"ה לבחנו ע"י רעיית צאן גשמי, ולא זו בלבד אלא צאן השייך לנכרי, יתרו, שעבד כל עבודה זרה שבעולם?

אלא הביאור בזה:

רועה ישראל הרי הוא נשיא וראש לכל אנשי דורו, וצריך הוא לרעות לא רק את בני דורו ההולכים בדרך הישר, אלא גם להשפיל את עצמו ולירד למדרגתם של נחותים שבצאן מרעייתו ליתן להם צרכיהם הגשמיים והרוחניים, מתאים למעמדם ומצבם.

ולזה בחנו הקב"ה למשה ע"י שהיה רועה צאן יתרו, דיתרו היה עובד ע"ז גם באופן האסור גם על בני נח (ראה בעניין זה במקור הדברים), ומכל מקום נתעסק עמו משה בסבלנות, ולא זו בלבד, אלא שגם את צאנו הגשמי רעה במסירות ודאג לכל אחד מהפרטים שבעדר שיקבל

איש על העדה

ה"מלך" כתב הרמב"ם ש"הוא לב כל קהל ישראל". ולכאורה איפכא מסתברא: "נשיא" שהוא תואר נמוך יותר - מתאים עם ענין הלב, ואילו "מלך" שהוא תואר נעלה יותר, מתאים עם ענין הראש והמוח?

ב

משמעות החילוק בין תואר "מלך" ותואר "נשיא" - בלשון חכמים:

ב"מלך" בלשון חכמים הכוונה כבלשון תורה. ואילו "נשיא" הוא בעיקר "נשיא הסנהדרין", ועכ"פ - נשיא בעניינים רוחניים. וכלשון המשנה בכ"מ¹⁰: "נשיא ואב בי"ד", ובגמרא¹¹ - "הלל שקורין אותו נשיא ישראל", "הלל ושמעון כו' נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה", אע"פ שבאותה שעה היו לישראל מלכים, ומהם מלכים כשרים, ודיני מלך עליהם¹².

ומכאן גם חילוק עיקרי בדין¹³: "נשיא שמחל על כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול".

ומסתבר שע"ד החילוק בלשון חכמים בין "נשיא" ל"מלך" כ"ה גם בלשון תורה, אשר נשיא ומלך מורים על שני תפקידים ותכונות במלך. שענין ה"מלך" שבמלך קשור בעניין הנהגתו את העם בגשמיות, וה"נשיא" - ברוחניות.

דלכאורה שפיר הו"ל לתפוס "ראש" (ככתנחומא) או מוח - באשר דבר מלך שלטון, ו"כל ישראל תלויין בו" כמוח המנהיג את כל האיברים, ולא רק כלב, שאף שהוא איבר עיקרי, מ"מ אינו המנהיג העיקרי בגוף האדם כהמוח. דהלא זהו עיקר עניינו של מלך "אשר יוציאם ואשר יביאם" - הנהגת העם!

והנה בלשון תורה מצינו שם ותואר נוסף למלך, והוא כלשון הכתוב "אשר נשיא יחטא", ופירשו בספרא⁷ ובמשנה⁸ "איזהו נשיא - זה מלך. . שאין על גביו אלא ה' אלוקיו". וכמו"כ בנבואת יחזקאל⁹ אודות המלך המשיח נקרא הוא "נשיא". ואעפ"כ, לשון "מלך" גבוה יותר מלשון "נשיא" - ש"נשיא" יכול להתפרש גם כנשיא שבט וכיו"ב, ו"מלך" הוא "שאיין על גביו אלא ה'".

ואמנם, אודות התואר "נשיא" מצינו ברש"י (הנ"ל) "שנשיא הדור הוא ככל הדור" שהוא נלקח מהתנחומא "שראש הדור הוא כל הדור". והיינו: שהתואר "נשיא" קשור עם עניין ה"ראש". ואודות

מלך (משום "שלבנו הוא לב כל קהל ישראל"), מובן, שעקר שייכות המלך לכל קהל ישראל הוא בענין הלב. וראה גם בחיי ריש פרשת בשלח. אברבנאל פרשתנו בפרשת המלך ד"ה ההקדמה האחת (בשם הפלסופים). - ובספר יצירה (פ"ו מ"ה): לב בנפש כמלך במלחמה. וראה ע"ד הקבלה - תורת לוי-יצחק עמ' רי.

(6) ויקרא ד, כב.

(7) על אתר.

(8) הוריות י, א. וראה שם יא, ריש ע"ב.

(9) לו, כה (כפשטות הכתוב. אבל ראה סנהדרין צח, ע"ב וברש"י שם). מח, כא (ע"פ ב"ב קכב, א וברש"ב שם) (אבל ראה מהרש"א שם במהדו"ב). רדב"ז להל' מלכים פ"ד ה"ח).

(10) חגיגה פ"ב מ"ב. ועוד.

(11) שבת לא, א. שם טו, א.

(12) מתחיל מזרובבל, מלכי חשמונאי (ראה רמב"ן יחזי מט, י) ואגריפס (סוטה מא, א).

(13) קידושין לב, ב. רמב"ם הל' ת"ת פ"ו ה"ו. שם הל' מלכים פ"ב ה"ג.

אִישׁ עַל הָעֵדָה
בגדרי תוארי מנהיגי ישראל
'נשיא', 'מלך', 'ראש הדור'

מלך ונשיא – מוח ולב

תואר "מלך" ו"נשיא" בלשון תורה ובלשון חכמים / החילוק בין ה"מוח" וה"לב" / המלך תפקידו לשרת את העם וזולת זה אין לו שום ענין לעצמו / מעלת משה רבינו ומשיח צדקנו / "ראש הדור הוא ככל הדור"

א

תואר "מלך" ו"נשיא" בלשון תורה ובלשון חכמים

כתב הרמב"ם בנוגע למצוות התלויות במלך¹: "שָׁבוּ הוּא לָב כָּל קהֵל יִשְׂרָאֵל". ובאמת הדברים מבוארים בהרבה מקומות, וכמו בתנחומא²: "שֵׁרָאֵשׁ הַדּוֹר הוּא כָּל הַדּוֹר" (וברש"י עה"ת³ עפ"ז: "שֵׁנְשִׂיא הַדּוֹר הוּא כָּל הַדּוֹר, כִּי הַנְּשִׂיא הוּא

(1) ה'ל' מלכים פ"ג ה"ו.

(2) חוקת כג. במדב"ר פ"ט, כח.

(3) שם.

אבל מזה ש"הקפידה תורה" בעיקר בנוגע ללבו של

הכ"ל⁴). ובתשובות הרשב"א⁵: "המלך כצבור שהצבור וכל ישראל תלויין בו".

אמנם כד דייקת, יש להקשות בדברי הרמב"ם מדוע נקט את "לבו" דוקא⁶.

(4) ח"א סי' קמח. וראה אגרת-הקודש (שבסוף התניא) ריש סי' כט – מהאריז"ל ס' הגלגולים פ"ד. משנת-חסידיים מס' חיוב הנשמות רפ"ב. ועוד: אשר עבור מצוות התלויות במלך, אין צריך לבוא בגלגול לקיימן, כי המלך מוציא את כולם, עיי"ש.

(5) בפשטות אין כוונת הרמב"ם לדמות את המלך ללב כל קהל ישראל, כי-אם "שָׁבוּ הוּא לב כל קהל ישראל" – שלכן "על הסרת לבו (דמלך) הקפידה תורה" (רמב"ם שם).

וִירְעֵם פֶּתֶם לְכַבּוֹ

מזונו לפי כוחותיו. וגם בידעו שבהמות אלו שייכים לעובד ע"ז באופן הכי חמור, מכל מקום ירד לפרטי צרכי מאכלם של "הקטנים . . הזקנים . . הבחורים", שכל אחד יקבל הראוי לו.

ובזה הראה משה, אשר ראוי הוא להיות מנהיג ישראל, ולירד לדאוג גם לצרכי אותם שאינם הולכים בדרך הישר, ולא רק להשיבם בתשובה להביאם לחיי עולם הבא, אלא גם להתמסר לספק להם מזון גשמי כפשוטו, אשר אינו משנה את מצבם הרוחני.

וזהו אבן הבוחן לנשיא בישראל: זן הוא ומפרנס את כל הצאן, עד לנחות ביותר שבהם, מרומם ברוחניות, ודואג לצרכיהם הגשמיים והפשוטים, וכמשה רעיא מהימנא.

(נ"פ תורת מנחם הלי"ט ע' 38 ואילך)

דואג לצאן מרעיתו ושוכח מעצמו

בתהילות נעים זמירות ישראל, מסיים פרק ס"ט: "כי אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וגו'", ומיד ולאחר מכן בפרק ע' ממשיך "למנצח לדוד להזכיר".

ובמדרש (יל"ש תהלים עה"פ) מבאר מה צורך ראה דוד להזכיר על עצמו, וז"ל:

"משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו צאן וכעס עליהן, הסיר את הצאן והסיר את הדיר והוציא את הרועה. אחר ימים חזר המלך לצאנו, התחיל מכנסה ובונה את הדיר, ולרועה לא הזכיר. אמר הרועה, הרי הצאן מתכנסת והדיר בנויה ואני איני נזכר.

כך אמר דוד למעלה מהפרשה כי אֱלֹקִים יוֹשִׁיעַ צִיּוֹן ויבנה הרי יהודה – הרי הדיר בנויה. וישבו שם וירשוה גו' – הרי הצאן, אמר הרועה ואני איני נזכר – לִמְנַצַּח לְדוֹד הַזֹּכִיר".

ותגדל התמיהה, היאך יתכן שכאשר מכנס הקב"ה את צאנו לגאולת עולם, שוכח הוא כביכול על הרועה הנאמן – דוד המלך?

וביאור הדברים, אשר דרכם של רועי ישראל לדאוג תמיד לצאן מרעיתם, להתמסר אליהם כליל, ולעסוק בקיבוץ הצאן אשר נתפזר ויצא מן הדיר "שה פזורה ישראל" (ירמיה ג, יז), להשיבם לדרך הישר לעשות רצונו ית'.

ואף אשר היותם רועי ישראל בא מצד היותם נעלים ביותר על שאר העם, כי יש בהם תכונות מיוחדות ונעלות, מ"מ אין הרועים דואגים לעצמם.

וזהו מה שגם אחרי ש"הצאן מתכנסת והדיר בנוי" עדיין קיים החשש ש"אני איני נזכר", וכדברי הבעש"ט (הובא בספר השיחות תרצ"ז ע' 207): "אתם, נשיאי ישראל, שמניחים אתם תורתכם ועבודתכם בשביל טובת הרבים, מה יהא עמכם?", והיינו, שגם לאחר שדאגו להצאן והדיר, הנה מכיון שהרועה לא דואג לעצמו, צריך הזכרה מיוחדת להרועה, והדא הוא דכתיב "למנצח לדוד להזכיר".

(נ"פ ספר המאמרים תשל"ב ע' 143)

”מן ההר – אל העם” תחילה!

בימי ההכנה למתן תורה, כשציווה הקב”ה את משה על ימי ההגבלה, מצינו שהדגישה תורה “וירד משה מן ההר – אל העם”, ומדייק רש”י: “שלא היה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם”.

ולכאורה הוא דבר תמוה: משה רבינו ירד מן ההר עם ציווי ששמע מפי הגבורה עבור עם ישראל, ותוכן הדברים הוא הכנת בני ישראל לגילוי השכינה שבמתן תורה, וא”כ, מאי קא משמע לן רש”י שעשה כן מיד, דהאם יש סלקא דעתך אשר יעכב משה את מסירת דברי השי”ת לעם ישראל, ויפנה “לעסקיו” הפרטיים?

אלא שמעלה גדולה ביותר יש כאן בשבחו של רעיא מהימנא:

משה רבינו הוא זה אשר קיבל תורה מסיני, והוא אשר עלה השמימה לקבל הלוחות, ודבר פשוט הוא אשר הציווי להכין את בני ישראל למתן תורה בימי ההגבלה כלל לכל לראש את משה עצמו, שעליו התפקיד העיקרי להיות עסוק בהכנה רבא לקדש ולטהר עצמו שיהיה הוא ראוי לקבל התורה מידי הקב”ה.

ומכל מקום כאשר ירד מן ההר, לא נפנה משה ל”עסקיו” הרוחניים בהכנת עצמו לקבלת התורה, אלא דאג קודם לצרכי העם, צאן מרעיתו, שיהיו הם ראויים ומזוככים לגילוי שכינה, ורק לאחר שהשמיעם את דברי השי”ת, ואף דאג לכך שאכן יקיימו את כל פרטי ההכנה, פנה משה לעסקיו הנעלים ולזיכוך עצמו.

כי זהו עניינו ומהותו של נשיא בישראל – קשור הוא בקשר כל ינתק עם צאן מרעיתו, והתמסרותו להם קודמת גם לענייני הרוחניים והתעלותו העצמית, ורק לאחר שעושה ככל יכולתו לטובת עדתו, הרי הוא חוזר לתורתו ועבודתו אשר בינו לבין קונו.

(עי’ לקוטי שיחות ח”י ע’ 428)

מסירות נפש עבור אנשי הדור

איתא בזהר (זח”א קו, א. וראה שם סו, ב) אשר שלושה צדיקים חיו בדור שלא נהג כדבעי למהוי: נח אברהם ומשה. והנהגתם כלפי אנשי דורם היתה כל אחד לפי דרכו:

נח התפלל על עצמו ובני ביתו בלבד, ורק כאשר הגיעו אליו בני דורו לשאלו מדוע בונה הוא את התיבה, אזי התעסק איתם והוכיחם.

אברהם לא הסתגר בד’ אמותיו, אלא היה הולך ומפרסם אלקותו ית’ אצל כל באי עולם. ומכל מקום עבודתו הייתה רק לעשות את בני דורו למאמינים וצדיקים, אך עם אותם שנשארו רשעים, לא התעסק. וכפי שמצינו בתפלתו על אנשי סדום, דכאשר שמע שאין שם אפילו עשרה צדיקים – לא ביקש יותר רחמים.

וירעם פתם לכבו

ונמצא, שמקבורת יוסף במצרים שאבו בני” עידוד וחיזוק, שלמרות שהיו בתוך גלות קשה, הנה בידעם שיוסף הצדיק נמצא אתם בצרת גלותם, נתעודדו מזה שלא להתפעל מהסביבה, ולהיות חזקים בדביקותם להקב”ה.

ועל פי זה יש לבאר מה שעל אף גודל המעלה של קבורה בארץ ישראל מכל מקום נטמנו כמה וכמה מרועי ישראל דווקא בחוץ לארץ, כי עי”ז שנשארו בגלות יחד עם צאן מרעיתם הנה מזה שואבים עידוד וחיזוק בעבודת השי”ת.

וזהו שסיום ספר בראשית הוא בפסוק “ויישם בארון במצרים”, ותיכף מכריזים “חזק חזק ונתחזק”, שהוא החזק שמקבלים מרועי ישראל, בהיותנו במיצר הגלות, עד אשר יבוא הגואל במהרה בימנו.

(עי’ לקוטי שיחות חכ”ה עמ’ 474 ואילך)

אהבת ישראל דמשה בשבירת הלוחות

בענין שבירת הלוחות בידי משה רבינו ע”ה, יש לבאר על דרך המוסר והחסידות:

אמחז”ל בטעם אמירת “אנכי ה’ אלקיך” ל’ יחיד – “ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל . . לא להם צוית . . אלא לי לבדי”.

ועד”ז י”ל בנוגע לשבירת הלוחות, שמצד גודל אהבת ישראל של משה, ומסירת נפשו עבור כלל ישראל, רצה לסלק מבני” כל שייכות להענין דשבירת הלוחות, ולכן “תפש” הלוחות שיהיו שלו לגמרי.

ועפ”ז יל”פ מחז”ל “שמיתתן של צדיקים קשה לפני הקב”ה כשיבור לוחות” דמזה שתורת אמת מדמה ומשווה הענינים, מובן שהם דומים זל”ז לא רק בגודל הקושי והצער שהם גורמים, אלא גם בתוכנם:

אמרו חז”ל שמיתת צדיקים מכפרת, ומבואר בתניא החידוש שבכפרה זו לגבי הכפרה שע”י הקרבנות, דקרבות מכפרים רק על השוגג, משא”כ ע”י פטירת צדיקים “פועל ישועות בקרב הארץ לכפר על עון הדור אף גם על הזדונות”.

ועניין זה מודגש גם בשבירת הלוחות, דאף שלא היתה למשה שום שייכות לחטא העגל, מ”מ לא זו בלבד שהשתדל לפעול כפרה על החטא, אלא שגם שבירת הלוחות שבאה בסיבת חטא העגל עשה משה באופן שרק הוא האחראי לזה.

(יעוין בלקוטי חל”ד עמ’ 57)

“ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו”.

והנה, הטעם שלא עשה כן יעקב, ונתעכב הוא וזרעו בגלות, פירשו יעקב בעצמו, שהוא “כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עליי”, שחס על הילדים וגדיי הצאן שתקשה עליהם הדרך, “ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן”. והיינו, שאף שיעקב עצמו היה כבר מוכן לגאולה, מכל מקום ישנם אותם “ילדים”, ו“עלות” – עוללים, שהם צעירי הצאן שעדיין לא סיימו עבודתם ואינם מוכנים לבוא הגאולה, ואם יבוא המשיח ויאיר אורו של הקב“ה על כל באי עולם, הנה מכיון שלא סיימו ה“ילדים רכים” את עבודתם, לא יוכלו לקבל את עוצם הגילוי וקרבת השי”ת.

ואזי קיים החשש שמעוצם גילוי הקדושה, לא יוכלו ה“ילדים רכים” להכילו, ואז “ומתו כל הצאן”, שתכלה נפשם אל מקורה, ולא יוכלו להישאר נשמות בגופים מכיוון שלא זיכרו מספיק את גופם כך שיכיל קדושה עצומה זו.

ומזה נלמד גודל דאגתו והתמסרותו של ישראל סבא לצעירי הצאן:

יעקב עצמו מוכן הוא לביאת המשיח, וכבר רצה לפעול את הגאולה בעולם, ומפני מה מעכב הוא את גאולת הפרט והכלל – בשביל אותם “ילדים”, ו“עלות” – עוללים, שהם צעירי הצאן שעדיין לא סיימו עבודתם!

ולכן הניח יעקב מאווייו על הצד, וויתר על רצונו להביא הגאולה תיכף, העיקר לדאוג לצאן מרעיתו, ולא עוד אלא לקטנים ופחותים שבהם, אשר גם הם יוכלו ליטול חלקם בבוא גואל צדק.

וכן הוא גם בכל נשיא בישראל, אשר “נשיא” נוטריקון “ניצוצו של יעקב אבינו” (קהלות יעקב מע’ רבי), שלמרות שנשיאי ישראל מוכנים הם לגאולה, נשארים הם בגלות, כי מרחמים הם על צאן מרעיתם שלא סיימו עבודתם, שגם הם יהיו ראויים ליגאל, ולהכיל את עוצם הגילוי שנזכה לו בבוא הגאולה במהרה בימינו.

(ע'פ תורת מנחם התוועדויות ח"ד ע' 175. חמ"ו ע' 282 ואילך)

מקור הכוח שלא להתפעל מחושך הגלות

ידוע הכלל ש“מסיימים בטוב” (עיין תוס' סוף נדה, ועוד), ואם כן תמוה, מדוע סיוס ספר בראשית הוא בזה שנקבר יוסף במצרים “ויישם בארון במצרים”, הרי לכאורה זהו היפך השבח, שלא זכה יוסף ליקבר מיד בארץ ישראל ונשאר במצרים?

ויש לומר בזה ע"פ מה שכתוב בש"ך על התורה (ויחי מז, כט), שהטעם לזה שנקבר יוסף במצרים ולא בא"י הוא כי יעקב אמר ליוסף “אתה צריך שתגן עליהם כו' ואתה צריך למשוך להם חן וחסד כל זמן שהם בגלות וללכת עמהם ולמשכם במדבר”.

וירעם פתם לְכַבוּ

ואילו משה רעיא מהימנא, מסר את נפשו וסיכן עצמו גם בעד רשעים ועובדי עבודה זרה שבצאן מרעיתו.

שהלא משה עמד בתפילה בעד עובדי העגל, אף שעל פי שכל אין מקום להתפלל עבור עובדי ע"ז במזיד רח"ל, ולא זו בלבד שהתפלל וביקש רחמים בעדם, אלא שגם מסר נפשו בעבורם, ואמר להקב"ה “ואם אין מחני נא מספרך” (וראה באריכות לעיל עמ' ו ואילך).

ורק בנוגע למשה כתוב בזוהר הקדוש שהנהגתו היא “שלימו דקא יאות”, שהיא המעלה האמתית של רועה ישראל, אשר נשיא ישראל טורח ומתמסר לדאוג לכל אנשי דורו, צדיקים ורשעים, ואף מעמיד עצמו בסכנה גשמית ורוחנית, העיקר להצילם ולהעמידם בקרן אורה.

ואף שמצינו אצל נח ואברהם דרך אחרת בזה, מ"מ ההנהגה שהיא “שלימו דקא יאות” לרועה ישראל היא אשר דואג הוא לכלל צאן מרעיתו, גדולים וקטנים, צדיקים ורשעים, מבלי להיכנס בחשבונות האם מחוייב הוא להתעסק עם אנשים כאלו או האם יכול הוא להינזק מכך, אלא מוסר נפשו בפועל עבור אנשי דורו צאן מרעיתו להעמידם בקרן אורה בגשמיות וברוחניות.

(ע'פ לקוטי שיחות ח"ב ע' 323 ואילך)

מידת הויתור של אברהם אבינו

מצינו שאברהם אבינו אמר על עצמו “ואנכי עפר ואפר” (וירא יח, כז). ואיתא ע"ז בגמ' “בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצות אפר פרה ועפר סוטה” (סוטה יז, א).

והנה, ידוע שהקב"ה משלם שכר “מדה כנגד מדה” (ראה סוטה ח, ב ואילך), וא"כ יש לעיין במה היו “אפר פרה ועפר סוטה” מדה כנגד מדה לעבודתו של אברהם אבינו?

ויש לומר הביאור בזה:

מצינו שעבודתו של אברהם אבינו היתה באופן ד"משים עצמו כשירים” (ראה ר"ה יז, רע"ב) בפני כל אחד ואחד. ועד שויתר על כל עניניו ואפי' על “קבלת פני שכינה” בשביל מצות “הכנסת אורחים” (ראה שבת קכז, סע"א), ואף שהאורחים היו “ערביים שמשחתוים לאבק רגליהם” (רש"י פרשתנו יח, ד).

ובשכר זה שהי' “עפר ואפר” וויתר על כל עניניו בפני כל אחד, זכה לשתי מצוות שגם בהן אנו רואים את הוויתור למען אחרים:

“אפר פרה” – אף ש"כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף" נטמאים, מכל מקום לא התחשבו הכהנים בזה, ונטמאו כדי לטהר את חבירים מטומאתו.

“עפר סוטה” – אף שמחיקת שמו של הקב"ה ר"ל אין לך חילול ה' גדול מזה, הנה “לעשות

שלום בין איש לאשתו אמרה התורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים" (שבת קטז, א), שלמרות שמדובר על אשה שלא התנהגה בצניעות, מכל מקום אמרה התורה למחוק שמו של הקב"ה וזאת כדי "לעשות שלום בין איש לאשתו".

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 79 ואילך)

טובת הציבור קודמת לטובת הנשיא

את נדבות המשכן חתמו נשיאי העדה, כפי שמספר הכתוב "והנשאם הביאו את אבני השוהם" (שמות לה, כז).

ובפרש"י מבאר: "מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו עבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו עבור את הכל. . הביאו את אבני השהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות אחת משמם, והנשאם כתיב".

ויש לדייק בלשון רש"י, שבקושייתו כתב "מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח תחילה". ולכאורה אינו מובן, הרי ברור הדבר שבהיותם "נשיאי העדה" היה להם להתנדב תחילה, וא"כ קושיית רש"י הייתה צריכה להיות להיפך "מה ראו נשיאים שבמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה" ולא על זה שהתנדבו תחילה בחנוכת המזבח?

ויש לומר הביאור בזה, דאדרבה, מצד היותם נשיאים ה' להם להתנדב דווקא באחרונה, כי תפקידו של נשיא הוא להשתדל לכל לראש בטובת הציבור, ורק אחרי מילוי צרכי הציבור יכול הוא לחשוב על טובת עצמו.

והוא הוא הטעם לכך שבמלאכת המשכן נתנדבו הנשיאים דווקא באחרונה, כי מצד היותם נשיאי העדה חשבו שלכל לראש עליהם לדאוג לזה ש"יתנדבו ציבור מה שמתנדבין", ולוואי וישלימו את כל צרכי מלאכת המשכן, אפילו אם בגין כך לא יוותר לנשיאים עצמם חלק בתרומת המשכן, כי תפקיד הנשיאים הוא לכל לראש לדאוג ולהשתדל בטובת הציבור שימלאו את חובתם.

ורק "מה שמחסרין", היינו אם יהיו דברים שחסרים לישראל, "אנו משלימים אותו", דהנשיאים יטלו חלקם במצוה רק לאחר שידאגו ויוודאו שבני ישראל עשו כל שביכלתם לתרומת המשכן.

וזהו שהקושיא היא "מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה", כי מצד היותם נשיאים ה' עליהם לעשות כן גם בחנוכת המזבח, לדאוג תחילה לטובת הציבור, ורק לאחר מכן לדאוג על טובתם הם.

[וזה שהנהגתם בנדבת המשכן נקרא בשם "נתעצלו" עד ש"נחסרה אות אחת משם" אינו

וירעם פתם לבבו

משום שאין זו הנהגה הראויה לנשיאים, אלא מצד ענין פרטי במלאכת המשכן, כמבואר במקור הדברים בארוכה, ע"ש].

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ז עמ' 424 ואילך)

רועי ישראל לא יפרדו מעל צאן מרעיתם

ביום הסתלקותו של משה רבינו, אמר לבני ישראל "הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם" (וילך לא, כח), ופירש רש"י "ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל. . לקיים מה שנאמר, ואין שלטון ביום המות".

ויש לפרש זה על דרך החסידות:

ידוע מה שכתוב בספרים (ראה תניא אגה"ק סי' זך וביאורו. סי' כת. ובכ"מ) ש"בהעלות ה' רוחו [של צדיק] ונשמתו אליו יאסוף. . יעלה בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות", ותמוה איך זה מתאים עם מה שכתוב "אין שלטון ביום המות" שמשמעו שנעשה ירידה בנשמת הצדיק?

ויש לתרץ בזה, שפירוש הכתוב הוא למעליותא, שכשאדם שולט על משהו, זהו סימן ששייך הוא לדבר עד שביכולתו לשלוט עליו, מה שאין כן ביום פטירת הצדיק, מכיון שנתעלה בעילוי אחר עילוי, אין לו שייכות לעניני עולם הזה, ובמילא "אין שלטון ביום המוות".

אך למרות התעלותו העצומה של משה רבינו ביום זה, מ"מ רואים אנו דבר נפלא:

הרי היה אפשר לחשוב שביום פטירת משה שנתעלה כ"כ עד שאין שייך לומר שיש לו "שליטה" על ישראל, נפסק הקשר ר"ל בינו לצאן מרעיתו.

מלמדנו הכתוב, שאף ביום פטירת משה, אמר "הקהילו אלי", שביקש להקהיל אליו את כל בני ישראל, כי בכל מצב ובאיזה דרגא שנמצא בו משה, הוא קשור ומאוחד עם צאן מרעיתו, וכלשון רש"י (חקת כא, כא) "משה הוא ישראל וישראל הם משה".

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 220 ואילך)

וזיתור על הגאולה למען "הצאן והבקר"

בנוגע לירידת יעקב לחרן, עבודתו אצל לבן והליכתו לקראת עשיו אחיו, נתבאר בספרי חסידות אשר הם עניינים שברומו של עולם, בנוגע לעבודת העלאת עולם הזה והכנתו לביאת משיח צדקנו.

ומבואר (ראה תורה אור כד, ב. תורת חיים וישלח מב, סע"ב ואילך. לקוטי שיחות ח"א ע' 68. חכ"ה ע' 362 ואילך, ועוד), אשר יעקב כבר השלים עבודתו בבירור וזיכוך הגשמיות, והיה מוכן לבוא הגאולה, עד אשר מצדו היה מוכן ללכת "אל אדוני שעירה", שהליכה זו היא מיעודי הגאולה